

פעלנו בניגוד מוחלט ליצר ההישרדות של האדם

אבל החלטתי להמשיך לתפקד ולהילחם. הנחתי שאני יכול לנוע ולהילחם גם עם יד אחת, והייתה לי חובה כלפי האנשים שלי. מפקד לא חייב להיות הלוחם הכי גדול ומוכשר שהולך ראשון – מספיק שהוא מוביל, מנחה, מעודד ורואה נכון את הקרב".

■ בתום הקרבות

"ראוי שקרב תל-פחר יילמד כקרב שבו רוח הלוחמים והמפקדים הוטרם שינו את פני המערכה. לחמנו שם כמעט שלוש שעות וחצי, עד שבסביבות השעה שש בערב חמישן הצטרפו מתחיל להיות תחת שליטה. לקראת הסוף הצטרפו אלינו לוחמי סיירת גולני, אבל הקרב כבר בעצם נגמר. בתל-פחר איבד הגדוד שלנו 32 לוחמים והיו כ-100 פצועים.

"הובהלתי לבית-חולים שדה ולבסוף הגעתי לתל-השומר, שם אישפתי במשך שלושה חודשים. בעקבות לחץ שהפעיל עליי המח"ט החלטתי להישאר בצבא למרות הפציעה, והתקדמתי עד לדרגת תת-אלוף. במלחמת יום הכיפורים פיקדתי על גדוד שלחם ברמת הגולן ומועבר לתעלה. בהמשך שירותי הייתי, בין היתר, מפקד ביסלמ"ח, מפקד עוצבת חירם, סגן מפקד היק"ל ונספח צה"ל בואיר."

■ כך השתניתי

"שכבתי בבית החולים תקופה ארוכה, ולא הייתי מסוגל לבצע פעולות בסיסיות כמו לשטוף פנים או ללכת לשירותים. זה גרם לי להבין שיש מגבלות לכוה. אחרי שהייתי מפקד שחשב שהוא מנהל את כל העולם, קלטתי פתאום שכוח הוא דבר זמני ומשתנה. כך התחלתי ליהנות ולהעריך את הדברים הקטנים, שאדם אחד יראה בהם כסתם שגרה."

■ עיטור ואני

"תוך כדי לחימה לא חשבנו על עיטורים, רק עשינו את הנדרש מאיתנו כדבר ברור מאליו. המשכתי להילחם למרות שנפצעתי וחילצתי נפגעים – אבל זה היה מעשה אנושי וטבעי, שאני מקווה שכל אחד היה עושה במקומי."

■ בחזרה לזירה

"שנים רבות לאחר המלחמה נמנעתי מלהגיע לתל-פחר, אך לבסוף חזרתי לשם יחד עם חברי. מאז ביקרתי במקום עוד כמה פעמים, ובכל פעם שאני מגיע לשם מתחדדים ועולים סימני שאלה רבים בנוגע להתנהלות ולהחלטות השגויות שהתקבלו בקרב.

"כואב לי שהיום האתר מוזנח ומלוכלך. זו הדרגה מאד לא נוחה שאתר כזה, שבו חברים שלי נהרגו, לא מקבל את היחס הרציני הראוי לו."

צילום: אשכול סטודיו ל"ל

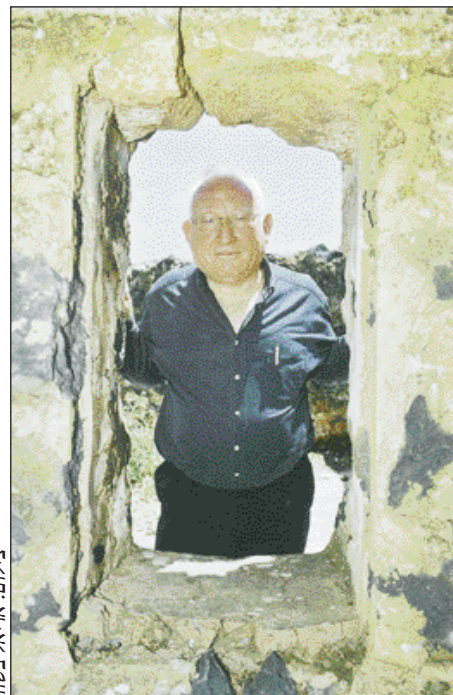
גולן (מימין) בביקור באתר הקרב. "ההיגיון אמר לי שחייבים לסגת, אבל הייתה לנו דבקות במשימה"

משום שהזנוענו על-ידי חינוך וחברות. מה שמעניין את הלוחמים באותו הריגע זה לא סיטמאות גדולות על ציונות, אלא איך החבר שמולם יסתכל עליהם אם לא יבצעו את חובתם.

"כל חולייה שנעה במוצב הורכבה משלושה לוחמים. משום שהיינו מפורזים ולא ידענו אם החיילים שמולנו הם סורים או ישראלים, כל הזמן רצנו וצעקנו בעברית 'גולני' או 'גרוד 12'. אם הכוח לא ענה לנו בחזרה – ירינו עליו. בתעלות התקדמנו תוך כדי לחימת פנים-אל-פנים בטווחי אפס. באחת הפעמים, כשהובלתי את הכוח בתעלה, נתקלתי בסורי ממולי. ירינו ביחד, וחטפתי כדור באזור הכתף. הרגשתי שהיד שלי פשוט משותקת,

טיהרנו קטע קטן מהן. לאחר מכן הורדנו את הנפגעים שלנו לתעלות שכבשנו, במחשבה שהתעלות ישמשו להם כמגן.

"בשדה הקרב, מי שיש לו יוזמה, יכולת ואומץ אישי – הופך אוטומטית לנותן ההנחיות. תחת אש הדרגות לא משנות או קובעות דבר, ומי שמגלה מנהיגות טבעית הוא שמוכיל את המערכת. אם הסמל תופס פיקוד – גם הקצין ילך אחריו. לא פעלתי תוך הפעלת שיקול דעת, אלא על-ידי תרגולות ונחישות. היה לי ברור שצריך לכבוש את תל פחר בכל מחיר, וזה היה השיקול היחיד. אם הייתי רציונאלי הייתי מתחבא או בורח, אבל שם פעלנו בניגוד מוחלט ליצר ההישרדות של האדם,

צילום: אריאל גשור

שמואל גולן. "כואב לי שהיום האתר מוזנח ומלוכלך"

מסוגלים לעלות לתל בגלל השיפועים החדים מדי. אז התקבלה הפקודה, שער היום לא ברור לאיש מאיתנו מה היו הסיבות לנתינתה – להגיע אל מוצב תל-פחר מלמטה, ולא מאחור כמו שתוכנן. ההחלטה הזו נתנה יתרון ברור ומוחלט לסורים ששלטו בדיוק מעלינו – היו להם זוויות ראייה רחבות, ואנחנו נענו הישר אל טווח האש שלהם. היה עלינו לטפס כמה מאות מטרים בעלייה תלולה, לחצות שדות מוקשים ולעבור גדרות כבדי להגיע אליהם. כששמענו את ההוראה היה ברור לנו שמשדה פה השתבש, אבל אף אחד לא תכנן לעצור.

"למרגלות התל חטפנו מכת אש נוראית וכל מערך הגדודים והקשר השתבש. הייתה לנו כמות אדירה של פצועים והרוגים, שביניהם היו גם המפקדים הבכירים ומקבלי ההחלטות. ההיגיון אמר לי שחייבים לסגת, אבל הייתה לנו דבקות במשימה. אז נוצר מצב שבו מפקדים ווטרים, כמוני, לקחו פיקוד על הלחימה והמשיכו לחתור כל הזמן למגע עם היעד. היינו בעיקר קצינים צעירים, מפקדי כיתות ולוחמים – ויחד התחלנו ליוםם התארגנות להתקפה במסגרות קטנות מאוד.

זכות הרבה יוזמות מקומיות של קבוצות לוחמים קטנות הצליחו חיילי הגדוד להיכנס לפאתי היעד. 'ביוזמה שלי, של סמ"פ ב', מרדכי שוורץ, ושל קצינים ווטרים נוספים – אספנו 25 לוחמים כשיורים והעלנו אותם על שלושה וחל"מים. ביצענו איגוף עם הכלים בצמוד לגדרות המוצב, וניסינו להיכנס מאחור בהתאם לתוכנית המקורית. נענו במקביל לקירות המוצב, חטפנו אש נוראית והיו לנו נפגעים רבים. כשהגענו לחלק האחורי של המוצב חטף החול"ם שלי פגיעה ישירה, קפצתי ממנו אל תוך תעלות הלחימה וביחד עם חיילי

מבצעית. בגדוד היו מאוד מתוסכלים מכך שכולם נלחמים חוץ מאתנו. היינו מפקדים צעירים שמטרת האימונים היחידה שלהם היא הערכות מלחמה – וזו נראתה כבורחת מתחת לאצבעות. בערב יום חמישי הודיעו לנו שהמלחמה נגמרה, אך בגדוד החלט ששפרוק את הכלים רק למחרת בבוקר כדי לאפשר לחיילים לנוח. הלכנו לישון בתחושה נוראית שהמלחמה נגמרה ואנחנו לא עשינו דבר.

"בבוקר התעוררנו מרעש נוראי, ואז ניתנה הנחיה לעלות על הרמה הסורית במטרה לכבוש כמה שיותר שטח – על אף הפסקת האש הפורמלית. בדיוק מרדכי שביון חמישי, בלילה שבו הוכרזה הפסקת האש, פנתה הנהגת היישובים בצפון לממשלה ועמדה על כך שהמלחמה תימשך עד שיוסר האיום הקשה מעליהם. תוך זמן קצר היינו מוכנים והתחלנו לנוע לאזור חורשת טל. כשעברנו בקריית שמונה כל העיר חיכתה לנו ברחובות – וזרקו עלינו סוכריות וגופפו לנו בהתלהבות. בשלב זה נכנסו להמתנה באזור, בעוד יחידות טנקים עלו לכיוון ועזרה ועין-פית.

"בכל הטרזגילים, האימונים ומתארי הקרב שביצענו לשם כיבוש הרמה ומוצבי תל-פחר דובר על לחימת לילה. האמינו כי רק בשעות החשיכה נהיה מסוגלים להתגבר על יתרונות האויב, שישב בשטח גבוה ושולט. התוכנית נקראה 'מקבת 1', ועל פיה הייתה החטיבה אמורה לעלות בלילה לתל-פחר בעקבות השריון, כשגדוד 12 מוביל את הכוח.

"ברגע האמת, כנראה משום שההחלטה לעלות על הרמה לא נבעה משיקולים צבאיים – קיבלנו פקודה לנוע באור יום מלא. חיכינו עד צהרי יום שישי בחורשת טל, ובאחת ורבע חצינו את קו הגבול והתחלנו לנוע בהתאם לתוכנית, רק עם שינוי אחד, מוחתי ביותר – נענו באור. התנועה הזו חיוקה את כל יתרונותיהם של הסורים, שראו בדיוק מאיפה אנחנו מגיעים. עלינו בשיפועים חדים מאוד כלפי מעלה, בעוד שהסורים ישבו מחופרים בשטח שולט. במהלך התנועה במעלה התלול הם פתחו עלינו באש קשה וחטפנו פגיעות ישירות בוחל"מים, שהיו פתוחים ומיכלי הדלק הגדולים שהיו בהם התלקחו בקלות וגרמו לאבדות רבות."

■ כך ניצלנו

"מוצב תל-פחר היה נקודה מכרעת וחיונית, שכיבושה היווה תנאי לעלייה ולהמשך המשימה. משום שהמוצב חלש על כל קבוצת הצירים שהובילה למרכז הרמה, מבלי להשתלט עליו לא הייתה אפשרות להמשיך לנוע. הדבר הזה היה ברור גם לסורים, ולכן המוצב שלהם היה ערוך בהתאם – נחפרו בו תעלות עמוקות מאוד ועמדות לחימה רבות, ופרט לסר"כ הקבוע ששהה בו, בסדר גודל של פלוגה מוגברת אחת, וזמו אליו במהלך ימי המלחמה חיילים סורים שנסוגו מהמוצבים שצה"ל הכניע.

"בנקודת הפיצול המתוכננת, שבה היה אמור הגדוד לטפס לכיוון מערב, רוח כי הטנקים אינם

שמואל גולן קיבל את עיטור המופת על שהוביל כוח לכיבוש מוצב תל-פחר על אף פציעה

שמואל (שמיל) גולן החל את דרכו בצה"ל במסגרת גרעין נח"ל וסיים קורס קצינים – אך נפצע במהלך קורס קומנדו ונפסל לצניחה. הסנ"ם הצעיר ביקש להמשיך לשרת במערך הלוחם, והשתבץ מחדש בחטיבת גולני. בשנת 1967, לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, הוא היה סגן מפקד פלוגה א' בגדוד 12 של החטיבה.

■ איך הכל התחיל

"הכוננות למלחמת ששת הימים תפסה את הפלוגה בתעסוקה מבצעית בקו העירוני בירושלים. כחמישה ימים לפני פרוץ המלחמה הורדה הפלוגה מירושלים והוצבה בקו ההגנה בסירין ולאחר מכן בעלייה למצודת כוח בצומת נבי-יושע. קיבלנו הנחיה להישאר שם ולהיערך לכיבוש הרמה הסורית, אולם המלחמה פרצה ומצאנו את עצמנו ממתנים ונטולי כל תעסוקה

מי האיש

סגן שמואל גולן

קיבל את: עיטור המופת

מתי: מלחמת ששת הימים

תפקיד בעת האירוע: סגן מפקד פלוגה בגדוד 12 של גולני, שלחם בתל-פחר

עיטור ביום: תא"ל (מיל'), יו"ר מטה משק

לשעת חירום בפיקוד המרכז והעורף במשרד הביטחון